

EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS KOMMISSION

Bryssel 21.05.1999
KOM(1999) 221 slutlig

MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN

MOT ETT EUROPA FÖR ALLA ÅLDRAR

Att främja välfärd och solidaritet mellan generationerna

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING.....	4
1. INLEDNING: DET DEMOGRAFISKA SAMMANHANGET	7
2. ATT ANPASSA SYSSLSÄTTNINGSPOLITIK OCH PRAKTISK HANDLING TILL ÅLDРАНDET	8
2.1. Utmaningarna: Åldrandeprocessen och utbudet av arbetskraft.....	8
2.2. Att främja jämlikhet mellan kvinnor och män	11
3. ANPASSNING AV PENSIONERING OCH PENSIONER TILL ÅLDРАНDET.....	12
3.1. Anpassning av pensionsåldern till längre liv och bättre hälsa.....	12
3.2. Att ta sig bortom debatten om utformningen av pensionssystemen	13
3.3. Stöd åt pensionssystemen genom ökad produktivitet; senare och gradvis pensionering	13
3.4. Att göra pensionssystemen mindre känsliga för demografiska och andra större förändringar.....	15
3.5. Att skapa säkrare och mer gynnsamma förutsättningar för avtalspensioner	15
3.6. Att garantera en fullgod lägsta inkomst, samtidigt som hänsyn tas till den förändrade situationen i fråga om omfördelningen mellan och inom generationerna.....	16
4. ATT MÖTA BEHOVEN AV VÅRD OCH OMSORG GENOM HÄLSOSAMT ÅLDРАНDE.....	18
4.1. Fördelarna med att främja förebyggande framför botande åtgärder.....	18
4.2. Att förbättra tillgången till hälsovård för alla åldrar och för alla äldre	18
4.3. Att ge fullgod kvalitativ vård till de mycket gamla/svaga.....	19
4.4. Att främja rehabiliteringens roll och potential.....	19

5.	SLUTSATS: MERA LIV I ÅREN.....	21
6.	BILAGA: TABELLER OCH DIAGRAM.....	24

SAMMANFATTNING

Meddelandet "Mot ett Europa för alla åldrar" utgör kommissionens bidrag till FN:s Internationella år för äldre. Det syftar till att stimulera debatten mellan och med medlemsstaterna. Konsekvenserna av befolkningens åldrande läggs fram med utgångspunkt från sysselsättning, social trygghet, hälsovård och socialtjänst och en strategi för effektiva åtgärder föreslås inom dessa områden, grundade på en förstärkning av samarbetet mellan alla aktörer och solidaritet och rättvisa mellan generationerna.

* * *

Den utmaning som en åldrande befolkning innebär för våra samhällen har flera dimensioner.

- En dimension utgörs av den relativa minskningen av befolkningen i arbetsför ålder samt den åldrande arbetskraften. Under de kommande 20 åren kommer vi att få uppleva stora förändringar. Under perioden 1995-2015 kommer gruppen 20-29 år att minska med 11 miljoner (-20 procent), medan gruppen 50-64 år kommer att öka med 16,5 miljoner (mer än 25 procent). Detta uppmanar till en stark fokusering på åldersaspekterna i fråga om hanteringen av mänskliga resurser, en faktor som hittills har åsidosatts. Det innebär också att man måste tänka om när det gäller den politik som uppmanar till ett tidigt utträde från arbetsmarknaden, istället för livslångt lärande och nya möjligheter.

- En andra dimension är trycket på pensionssystemen och de offentliga finanserna beroende på ett ökande antal pensionärer och en minskning av befolkningen i arbetsför ålder. Under de kommande 20 åren kommer befolkningen över standardåldern för pensionering, 65 år, att öka med 17 miljoner. Inom denna grupp kommer de mycket gamla, de över 80 år, att öka med 5,5 miljoner. För att skapa rättvis fördelning mellan generationerna krävs att man ger erforderlig uppmärksamhet åt stabilitet på längre sikt. Man måste försäkra sig om en bredare bas för de sociala trygghetssystemen genom högre sysselsättning bland de arbetsföra. Pensionssystemen bör göras mindre känsliga för demografiska och andra förändringar.

- En tredje dimension är det ökande behovet av åldrings- och hälsovård. Den kraftiga ökningen av antalet mycket gamla människor i behov av vård kommer att leda till en ökande efterfrågan på konventionella vårdssystem. Dessa system måste utvecklas vidare för att klara av den nya situationen. Samtidigt måste det finnas handlingsprogram för att minska det ökande vårdberoendet genom främjandet av ett friskt åldrande, förebyggande av olyckor och bättre rehabilitering.

- En fjärde dimension avser de ökande skillnaderna mellan äldre personer i fråga om resurser och behov. Skillnaderna i fråga om familjesituation och boende, utbildnings- och hälsostatus samt inkomster och välfärd har avgörande betydelse för livskvaliteten för de äldre. Lyckligtvis är en majoritet av del äldre välförsedda, men att de flesta äldre människor lever under bättre villkor än tidigare får inte göra oss blinda för den fortsatta risken för socialt utanförskap och fattigdom på grund av ålder. Det krävs handlingslinjer som bättre speglar skillnaderna i de äldres sociala situation, d.v.s. åtgärder som leder till bättre utnyttjande av befintliga resurser för breda lager av äldre

människor och som på ett effektivare sätt bemöter riskerna för socialt utanförskap sent i livet.

- Könnsfrågan är särskilt viktig. I dag utgör kvinnorna nästan två tredjedelar av befolkningen över 65 år. En viktig aspekt av den här frågan rör det sociala skyddet. Kvinnors historiskt sett svaga deltagande på arbetsmarknaden, socialförsäkringssystem som grundas på en modell där mannen står för uppehållet och könsskillnader vad gäller livslängden har gett ett otillräckligt pensionskydd för många äldre kvinnor.

* * *

Dimensionerna i den utmaning som åldrandet utgör har lett till att kommissionen har dragit följande slutsatser om en handlingslinje:

1. Med sin europeiska sysselsättningsstrategi har Europeiska unionen föresatt sig att bekämpa arbetslösheten och få till stånd en signifikant ökning av sysselsättningstakten i Europa på hållbara grunder. De låga sysselsättningssiffrorna för äldre arbetstagare har identifierats som en viktig faktor och medlemsstaterna har uppmanats att vidta åtgärder som syftar till att upprätthålla arbetstagarnas förmåga, att främja livslångt lärande och en flexibel arbetsorganisation, samt att genomföra en översyn av avgifts- och förmånssystemen i syfte att stärka incitamenten för att acceptera arbetserbjudanden och möjligheter till fortbildning. Strategin betonar den speciella roll som arbetsmarknadens parter spelar i detta hänseende. Kommissionen kommer att uppmana arbetsmarknadens parter att begrunda hur man skall kunna lägga större vikt vid åldersdimensionen i hanteringen av de mänskliga resurserna.

2. Social trygghetspolitik. Kommissionen åtar sig genom sitt arbetsprogram för 1999 att utveckla handlingslinjer i syfte att förnya och förbättra den sociala tryggheten. Detta är förutsett att ske i form av ett meddelande om social trygghet i vilket man skulle föreslå ett nytt förfarande för samarbete på området mellan kommissionen och medlemsstaterna. En anpassning till den utmaning som åldrandet utgör kommer att bli en av flera viktiga frågor som kommer att tas upp i denna process. Särskild uppmärksamhet måste riktas mot metoder som kan vända den trend som pekar mot en tidig pensionering, att utforska nya former av deltidspensionering och att göra pensionssystemen mer hållbara och flexibla.

3. Hälsopolitik, åldringsvård och därtill hörande forskning. Kommissionen kommer att rikta särskild uppmärksamhet mot medicinsk och social forskning om åldrande i sitt femte ramprogram för gemenskapsforskning. Detta kommer att omfatta ett brett spektrum av forskningsaktiviteter med inriktning på grundläggande, medicinska, teknologiska och sociala aspekter. Åldrandets hälsoaspekter är också av största intresse i utvecklingen av nya hälsoinstrument för folkhälsa på gemenskapsnivå. Vidare kommer kommissionen att stödja medlemsstaterna i deras ansträngningar att finna tillfredsställande lösningar för att ta hand om det ökande antalet äldre inom hälsovård och omsorg genom studier av hur andra system fungerar.

4. Åtgärder mot diskriminering och socialt utanförskap. I sitt sociala handlingsprogram 1998-2000 åtog sig kommissionen att komma med förslag grundade på artikel 13 i fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen, ändrat genom Amsterdamfördraget i vilket diskriminering på arbetsplatsen på grund av ålder kan

komma att tas upp tillsammans med andra orsaker. Programmet förutser också kommissionens syfte att undersöka möjligheterna att utveckla nya handlingsprogram inom gemenskapen grundade på artiklarna 13, 129 och 137 i EG-fördraget, ändrat genom Amsterdamfördraget. Dessa skulle skydda äldre kvinnor och män som utsätts för diskriminering, arbetslöshet och socialt utanförskap.

* * *

Omfattningen av de demografiska förändringar som kommer att äga rum under det 2000-talet kommer att tvinga Europeiska unionen att tänka om och byta ut omoderna metoder och institutioner. Ett samhälle som vill verka för alla åldrar kräver en strategi som gör det möjligt för och motiverar äldre människor att fortsätta att vara aktiva i arbetslivet och det sociala livet. Det allt större antalet pensionärer utgör ett överflöd av underutnyttjade erfarenheter och kunskaper. De skapar också nya behov som måste tillgodoses av företag, offentliga organisationer och intresseorganisationer.

Kommissionen åtar sig att stimulera debatten om samhällsaspekterna av den demografiska förändringen, samtidigt som den hela tiden arbetar mot ett Europa för alla åldrar, d.v.s. för stark medvetenhet om solidaritet och rättvis fördelning mellan generationerna. Under 1999, det internationella året för äldre, ger kommissionen stöd åt en rad studier och konferenser om de olika aspekterna av ett aktivt åldrande för att stödja medlemsstaterna i deras sökande efter lämpliga strategier.

1. INLEDNING: DET DEMOGRAFISKA SAMMANHANGET

Studien av nuvarande demografiska trender leder till följande observationer:

- Mellan 1960 och 1995 ökade medellivslängden för medborgarna i Europeiska unionen med 8 år för män och 7 år för kvinnor. Detta är en av de stora prestationerna under den senare delen av 1900-talet. Själva framgången med att förlänga livet, samtidigt som fertiliteten har fallit under reproduktionsnivån – vilket numera är tydligt i alla medlemsstater – kommer att göra fenomenet med en åldrande befolkning särskilt dramatiskt under 2000-talet.
- Den europeiska befolkningen kommer snart att sluta växa i storlek (se diagram 1). Den kommer sedan gradvis att minska men vid olika tidpunkter och med olika hastighet i olika länder och regioner. I nästan en fjärdedel av de europeiska regionerna kommer befolkningen redan före slutet av århundradet att ha slutat växa. Snart kommer våra samhällen att ha en mycket större andel äldre och en mindre befolkning i arbetsför ålder (se diagram 2). Den yngsta generationen, gruppen 0-14 år, som representerade 17,6 % av befolkningen 1995, kommer att minska till 15,7 % 2015, en minskning med nästan 5 miljoner. Generationen 15-29 år som bidrar till att förse arbetsmarknaden, kommer att minska ännu snabbare (-16 %, vilket betyder en minskning på 13 miljoner).
- Bland grupperna av äldre kommer den exakta motsatsen att kunna observeras. Generationen 50-64 år kommer att öka med mer än 16 miljoner (26 %) medan ökningen av personer i pensionsåldern (65+) och mycket gamla (80+) kommer att närma sig 30 respektive 40 %. Förändringarna i gruppen 80 år eller äldre kommer att bli större och ske snabbare än förändringarna i någon av de andra grupperna.
- Att befolkningen åldras kommer att bli tydligare under de kommande två decennierna. Alla medlemsstater är berörda, trots skillnader i trendernas intensitet och tidpunkten när de infaller.
- Liknande trender är tydliga bland de länder som ansöker om medlemskap. Med undantag för Polen, Slovakien och Cypern, där den arbetsföra befolkningen fortsätter att öka, även om takten minskar, har det redan börjat märkas att befolkningen åldras och andelen äldre kommer sannolikt att öka. Om den ekonomiska tillväxten skall kunna bibehållas, trots avgörande minskning av antalet arbetsföra i befolkningen, krävs en aktivering av den existerande arbetskraftsreserven. Dessutom kommer de flesta av kandidatländerna också att konfronteras med betydande åldersrelaterade utmaningar inom social- och hälsoskydd, där särskilda åtgärder måste vidtas för att garantera en ekonomisk hållbarhet och en lägre dödlighet.
- Enligt 1995 års demografiska rapport kan tillströmningen av utomeuropeiska migrerande endast delvis bidra till att sänka takten på befolkningens åldrande. Jämfört med nuvarande nivåer skulle nettoinvandringen till unionen behöva ökas

till mer än 4 miljoner per år efter 2005 för att kompensera effekten av babyboom-generationernas åldrande¹.

- Åldrandet lyfter också fram viktiga jämställdhetsfrågor. Det svaga deltagandet på arbetsmarknaden av dagens kvinnogeneration över 50 år är till stor del konsekvensen av det tidigare ofördelaktiga klimatet för kvinnors arbete. Eftersom kvinnor lever i genomsnitt sex till åtta år längre än män, är pensionerna särskilt viktiga för dem. Deras låga deltagande i arbetslivet gör att de riskerar ett dåligt skydd och leder ofta till att deras pension blir låg.

Det faktum att befolkningen åldras kommer att tvinga det europeiska samhället till att anpassa sig och europeiska medborgare till att ändra sitt beteende. I vilken utsträckning dessa samhälls- och beteendeförändringar kan medföra positiva effekter beror till stor del på de politiska inriktningar man väljer att följa på europeisk, nationell och lokal nivå. I sitt meddelande lägger kommissionen fram sina synpunkter på de politiska förändringar som krävs i fråga om sysselsättning, pensioner, hälsovårdsstrategier och riktlinjer för att främja deltagande och social sammanhållning.

2. ATT ANPASSA SYSSELSÄTTNINGSPOLITIK OCH PRAKTISK HANDLING TILL ÅLDRADET

Förändringar på marknaderna, inom teknik och arbetsorganisation betyder att arbetstagarnas färdigheter måste anpassas allt snabbare. En åldrande befolkning betyder att arbete som resurs måste hanteras med väsentligen större vaksamhet än tidigare. Följaktligen kommer ett ökat behov av arbetstagare med högre kompetens och anställbarhet, tillsammans med mer anpassningsbara arbetsplatser.

2.1. Utmaningarna: Åldrandeprocessen och utbudet av arbetskraft

Som ett resultat av det allmänna åldrandet inom befolkningen och i synnerhet åldrandet av den stora demografiska grupp som skapades genom babyboom-generationerna, (födda mellan sent 40-tal och mitten av 60-talet), blir befolkningen i arbetsför ålder allt äldre. Efter en lång period av stabilitet runt 40 år, har genomsnittsåldern för befolkningen i arbetsför ålder stadigt rört sig uppåt sedan 1995.

Under de senaste 20 åren har babyboom-generationernas inträde på arbetsmarknaden lett till en betydande ökning av personer i arbetsför ålder, i synnerhet i gruppen 30-49 år. Under de kommande 20 åren kommer man att få se stora förändringar i tillskottet till de olika åldersgrupperna. Gruppen 20-29 år som fyller på befolkningen i arbetsför ålder kommer att minska med 11 miljoner. Mellangruppen kommer att fortsätta att vara lika stor och den äldsta gruppen, 50-64 år, kommer att öka med 16,5 miljoner - mer än 25 %.

På grund av att befolkningen åldras kommer aktivitetsnivåerna och därmed det övergripande antalet arbetstagare att mer och mer påverkas av den (signifikant

---

¹ Europeiska kommissionen (1995): "Den demografiska situationen i Europeiska unionen", s. 18.

större) äldre generationens aktivitetsmönster. Diagram 4 visar att om sysselsättningen skall kunna fortsätta växa med en genomsnittstakt på 0,6 %, vilket är fallet sedan 1985, måste vi halvera de outnyttjade resurserna inom den arbetsföra befolkningen - de arbetslösa och inaktiva, inklusive de som tar ut förtida pension fram till år 2015. Arbetslösheten kommer dock att under ännu några år fortsätta att vara det stora problemet i de flesta av medlemsstaterna.

Det är därför nödvändigt att uppnå en aktivitetsgrad som är så hög som möjligt för alla grupper i den arbetsföra befolkningen. Framgången med att mobilisera inaktiva mänskliga resurser kommer att bli en avgörande faktor när det gäller att förbättra prestationsförmågan i fråga om nya jobb och ekonomisk tillväxt. Detta kräver åtgärder på ett antal områden och på olika nivåer. Några av de viktigaste prioriteringarna är följande: att stärka äldre arbetstagares anställbarhet, att se över anställningsvillkor och bestämmelser för att anpassa arbetsplatserna till de äldre samt att verka för jämlikhet.

Under de senaste decennierna har den europeiska aktivitetsgraden dragit fördel av ett ökande kvinnligt deltagande på arbetsmarknaden. Under de senaste fem åren har den genomsnittliga allmänna aktivitetsgraden² legat ganska stabilt runt 68 % med en minskande frekvens för män och en ökande frekvens för kvinnor i alla åldrar. Detta speglar lägre aktivitetsgrader i synnerhet för manliga arbetstagare över en viss ålder, särskilt i samband med industriella omstruktureringar. Detta förklarade en minskning på mer än 6 procentenheter i deltagandet av män i gruppen 55-64 år mellan 1986 och 1997, vilket stod i kontrast till en knapp ökning på 4 procentenheter för kvinnor, men räknat från en låg nivå.

Förtida pensionering har också setts som ett sätt att skapa större sysselsättningsmöjligheter för unga arbetslösa, men det måste också sägas att det direkta sambandet mellan pensionering i förtid och nya arbetstillfällen för de unga är svagare än väntat. Om Europa fortsätter att behålla sin nuvarande takt i fråga om arbetsavgångar, kommer det med en åldrande arbetskraft att bli brist på arbetskraft och försörjningsbördan för att ta hand om de äldre kommer att öka kraftigt.

I allmänhet finns det en större koncentration av äldre arbetstagare inom industrier på nedgång och statistiken visar att de äldre tenderar att vara mindre rörliga än de yngre. De påverkas också lättare av trender som medför att företag väljer att ha ett allt mindre antal industriarbetare och högt kvalificerade chefer och i allt högre grad använder sig av flexibla anställningsformer.

I dag koncentreras investeringarna på utbildning och personalutveckling till de yngre grupperna, medan man åsidosätter medelålders och äldre vilket ger dem gradvis försämrade kvalifikationer och därmed färre möjligheter att klara förändringar. Under ett arbetsliv ökar risken för att de marginaliseras och slutligen utesluts från arbetsmarknaden. Äldre arbetstagare tycker till slut att det enda val som återstår är en tidig pensionering.

---

² En skillnad görs mellan aktivitetsgrad, vilken anger procent av befolkningen i arbetsför ålder som söker eller redan är i arbete, och sysselsättningsgrad, som hänvisar till procent sysselsatta.

För att behålla ett allt större antal äldre personer i arbete och förebygga att de utsluts från arbetsmarknaden kommer det att bli helt nödvändigt att bevara och stärka deras möjligheter till sysselsättning. Detta innebär att man måste investera i deras kunskaper, motivation och rörlighet. Man måste ge stöd åt och förmedla erfarenheterna av goda exempel på åtgärder för livslångt lärande.³

Vissa medlemsstater för en politik som förebygger avskedandet av äldre arbetstagare i samband med industriella omstruktureringar (t.ex. Frankrike).

Målsättningen med att behålla äldre arbetskraft i arbete måste inte nödvändigtvis betyda att man behåller äldre arbetstagare inom samma arbete. Ett antal olika åtgärder som undanröjer institutionella restriktioner och annan stelbenthet skulle kunna främja arbetsrörligheten för äldre människor. En del företag kan finna det lämpligt att rekrytera äldre arbetstagare för att svara mot äldre konsumenters förväntningar (t.ex. detaljhandeln i Danmark). Visstidsanställning, deltidsarbete och underleverantörskap innebär allt fler källor till nya jobb. Arbetstillfällen skapas i allt större utsträckning genom små och medelstora företag, frilansarbete och olika former av flexibelt arbete. Sysselsättningsåtgärderna måste underlätta tillgången till den här typen av företag och anställningsformer för äldre arbetstagare.

Man bör också erinra om att de sektorer som erbjuder goda möjligheter till tillväxt inom sysselsättningen också är de som är mest lämpliga för att utnyttja nya flexibla arbetssätt. Arbeten inom servicesektorn, för samhälls- och tjänsteföretag erbjuds ofta som deltidsarbete och på kort sikt. På detta sätt kan de ofta möta de krav som ställs för att främja ett aktivt åldrande och en deltidspensionering. Dessa sektorer måste göras mer tillgängliga för den äldre arbetskraften.

Företag försummar ofta åldersdimensionen när det gäller hanteringen av mänskliga resurser och utformningen av arbeten. Modern teknik och ergonomi kan minska stress och öka produktiviteten hos äldre arbetstagare ifall fysisk funktionsminskning utgör en kritisk faktor. Att förbättra arbetsmiljön skulle också bidra till längre liv i hälsa och till ett aktivt åldrande.

En lika viktig fråga rör anpassningen till åldrandet vad gäller arbetsorganisation och förvaltning av moderna företag. Metoder som slutligen leder till utanförskap startar långt före utträdet från arbetsmarknaden. Det snabbt ökande antalet äldre arbetstagare kräver nya sätt för att ta itu med frågor som rör sambandet mellan ålder och produktivitet. Det behövs också åtgärder för att göra det möjligt för arbetstagarna att gå i pension senare och mer gradvis. Ett ökat medvetande om och främjande av goda exempel på området är en förutsättning för en framgångsrik strategi ifråga om aktivt åldrande.

---

³ Bland gemenskapens utbildnings- och fortbildningsprogram läggs redan stor vikt vid frågor om livslångt lärande, något som ytterligare kommer att förstärkas genom de nya versionerna av Sokrates- och Leonardo da Vinci-programmen som f.n. är under förberedelser och som kommer att löpa från 2000 till 2006.

2.2. Att främja jämlikhet mellan kvinnor och män

Åldrandet lyfter fram många frågor om jämlikhet. Kvinnornas ökade deltagande kommer att vara den viktigaste källan till en framtida tillväxt av arbetskraft i många medlemsstater. Politikerna erkänner allt oftare att en åldrande befolkning ytterligare kommer att betona hur viktigt kvinnornas deltagande i arbetslivet är för den ekonomiska tillväxten. Kvinnornas deltagande är emellertid alldeles för lågt i många medlemsstater. Mer än 50 % av kvinnor i arbetsför ålder över 50 har inget avlönat arbete. Detta beror delvis på svårigheterna att kombinera ekonomisk aktivitet med skyldigheter gentemot familjen. Dessutom fortsätter kvinnor att vara överrepresenterade i de mer sårbara låglönessektorerna där risken för arbetslöshet är stor.

Dessa tendenser kräver åtgärder som syftar till följande:

- Att underlätta kvinnors tillträde till säkrare och bättre betalda yrken och att garantera jämlikhet vad gäller utbildning och vidareutbildning i arbetslivet.
- Att fokusera på åtgärder som främjar möjligheterna att förena familje- och yrkesliv. Bättre fördelning av familjeansvaret mellan kvinnor och män och mer karriärvänliga anställningsvillkor (som inriktar sig såväl på vården av äldre som på vård av barn) måste främjas.
- Att ytterligare undersöka möjligheterna att använda skatte- och familjepolitiska verktyg för att främja kvinnors deltagande i arbetslivet.

- Inom ramen för EU:s sysselsättningsstrategi åtar sig kommissionen att främja åtgärder som kan få till stånd en anpassning till åldrandet av arbetskraften samt att ge stöd åt medlemsstaternas ansträngningar genom pengar från Europeiska socialfonden. Särskilt viktigt för äldre arbetstagare är stödet till aktiva arbetsmarknadsåtgärder för att bekämpa arbetslöshet och förebygga att kvinnor och män blir långtidsarbetslösa.
- I sysselsättningsstrategin för 1999 anger Europeiska unionen sitt syfte att skapa en "en arbetsmarknad öppen för alla" och inbjuder arbetsmarknadens parter att ta större hänsyn till åldersdimensionen när det gäller hanteringen av mänskliga resurser. Åtgärderna kan vara både aktiva och förebyggande och inbegriper särskilt livslångt lärande.
- Under perioden 1998-1999 har kommissionen genomfört ett omfattande samråd för att få fram förslag med anknytning till artikel 13 i EG-fördraget, ändrat genom Amsterdamfördraget, med syfte att förbjuda all form av diskriminering i samband med sysselsättning, inklusive diskriminering p.g.a. ålder.

3. ANPASSNING AV PENSIONERING OCH PENSIONER TILL ÅLD RAND E T

3.1. Anpassning av pensionsåldern till längre liv och bättre hälsa

Anpassningen till åldrandet innebär också en anpassning av de olika faserna i livet till de förändringar och möjligheter som följer med en ökad livslängd. Sedan 1950-talet när pensionsåldern fastställdes till 65 år för de flesta allmänna pensionssystem har medellivslängden ökat med 8-10 år. Samtidigt har deltagandet för den manliga arbetskraften i åldrarna 60-64 år minskat från nära 80 % till ungefär 30%. Trenden under de två senaste decennierna som pekar mot ett allt tidigare utträde från arbetsmarknaden har också avsevärt urholkat graden av deltagande för arbetstagare i femtioårsåldern.

Detta kan ses som ett resultat av en utbredd önskan att byta ut inkomster mot fritid när samhället och individen når ett högre välstånd. En tidig pensionering är otvivelaktigt ett attraktivt alternativ på kort sikt för vissa äldre arbetstagare, jämfört med de påfrestningar som arbete eller långtidsarbetslöshet innebär. Men kartläggningar har visat att runt 40 % av förtidspensionärerna ser sitt utträde från arbetsmarknaden först och främst som ofrivilligt och skulle gärna ha fortsatt arbeta i viss utsträckning.

Är det verkligen klokt för individer att gå i pension 5-10 år tidigare än vad deras föräldrar gjorde, när deras hälsotillstånd är mycket bättre, när de i allmänhet har bättre arbetsvillkor och sannolikt kommer att leva 6-8 år längre? Skulle inte valet bli annorlunda om äldre arbetstagare hade möjlighet att förbättra sin yrkesskicklighet och förvärva ny? Hur många skulle välja att gradvis dra sig tillbaka från arbetslivet om detta var lättare att genomföra?

De här frågorna måste ställas och besvaras nu när de första grupperna från babyboom-generationerna snabbt närmar sig en förtida pensionering. Enbart storleken på babyboom-generationerna betyder att om alla skulle anta de nuvarande mönstren för pensionering i förtid skulle det kraftigt öka andelen äldre att försörja. Socialförsäkringssystemen skulle kunna bli överbelastade och brist på arbetskraft skulle sannolikt bli resultatet på många områden.

Babyboom-generationen är förmodligen den mest resursstarka, mest välutbildade och friska generationen fram till idag. Det är således de som ingår i den som på bästa sätt kan utnyttja de möjligheter som ges på grund av en förlängd medellivslängd. Att slösa bort deras medverkan genom att fortsätta med nuvarande arbetsmarknadsåtgärder skulle vara väldigt oekonomiskt.

Här, som på andra områden, är det viktigt att aktiva åtgärder tar hänsyn till behov, resurser och individens preferenser⁴.

---

⁴ Skillnader i inkomst, hälsotillstånd och medellivslängd mellan samhällsgrupper har tenderat att bli större under de senaste decennierna och detta gäller även äldre personer.

3.2. Att ta sig bortom debatten om utformningen av pensionssystemen

Det finns goda skäl till att reformera pensionssystemen. Men det finns ingen patentlösning på den utformningen och adekvata reformer tar tid och kan i sig vara smärtsamma.

Mycket av debatten fram till i dag har fokuserat på huruvida fördelnings- eller fonderingssystem på bästa sätt svarar mot utmaningen att överföra varor och tjänster från de aktiva till de pensionerade generationerna. Oberoende av vilken metod man väljer kommer överföringen av resurser att öka avsevärt. För att kunna minska den ökande bördan som läggs på de aktiva är det tydligt att man i så stor utsträckning som möjligt måste skapa högre aktivitets- och sysselsättningsgrader för alla i aktiv ålder. Pensionsreformer utgör en viktig del av nödvändig anpassning till åldrandet, men de blir riktigt effektiva först när de grundar sig på ett aktivt åldrande och högre sysselsättningsgrader i allmänhet.

3.3. Stöd åt pensionssystemen genom ökad produktivitet; senare och gradvis pensionering

Det mest produktiva och effektiva sättet att motverka det hot som en åldrande befolkning innebär för pensionssystemens bärkraft är att vända trenden som går mot förtida pensionering. Genom att göra det möjligt för och motivera arbetstagare till att arbeta längre och att välja ett senare och successivt utträde från arbetsmarknaden kan vi minska pensionskostnaderna, höja de extra intäkterna och bidra på ett mer produktivt sätt till tillväxten. Vi måste ändra människors beteende när det gäller pensioneringen.

Pensionsreformer i sig utgör bara en del av det som krävs. Att förändra pensioneringsmönstret kommer att kräva insatser från arbetsmarknadens parter med stöd från den allmänna arbetsmarknads-, skatte- och arbetsrättspolitikerna.

Trots att möjligheterna till förtida pensionering inte är det enda skälet till ett tidigt utträde, spelar de säkerligen en nyckelroll genom att underlätta detta. De gör det alltför lätt för arbetsgivare, fackföreningar och arbetstagare att flytta över arbetsmarknadsproblemen på pensionssystemen. Det faktum att dessa möjligheter existerar förhindrar relevanta aktörer från att koncentrera sig på nödvändiga förändringar för att kunna hantera en åldrande befolkning. Att skapa hållbara pensionssystem betyder att man begränsar möjligheterna till förtida pensionering. En sådan begränsning måste emellertid stödjas genom att man avlägsnar de barriärer och spärrar som förhindrar kvinnor och män från att arbeta längre, och samtidigt erbjuder bättre och lämpligare sysselsättningsmöjligheter för äldre arbetstagare. Vi måste minska efterfrågan på och tillgången till förtida avgång, samtidigt som vi bör ha i åtanke att andra skäl till utträde kan spela en likvärdig roll, t.ex. möjligheter till förmåner vid funktionshinder eller långtidsarbetslöshet. Det kommer även i fortsättningen att finnas ett behov av socialförsäkringssystem som gör det möjligt att gå i tidig pension under vissa omständigheter, t.ex. vid långvarig sjukdom/funktionshinder eller i regioner där utsikterna för att finna ny sysselsättning för övertaliga äldre arbetstagare är särskilt dåliga. De kan också finnas sektorer där incitament för förtida pensionering måste finnas kvar

ytterligare en tid i syfte att kunna svara upp till specifika omständigheter och utmaningar.⁵ En tidig avgång bör dock återgå till att vara det undantag det en gång var. Alternativ som innebär något mindre än ett totalt utträde från arbetsmarknaden, t.ex. deltidsarbete bör undersökas för att utgöra ett alternativ.

I samråd med arbetsmarknadens parter måste pensionssystemen anpassas för att medge förtida pensionering i flexibel kombination med olika former av arbetsinkomster. Förtida pensionering och deltidspensionering som grundar sig på kollektivavtal och som eventuellt stöds av statliga system skulle kunna utgöra ett viktigt sätt att överbrygga klyftan mellan verklig och lagstadgad pensionsålder, i synnerhet inom sektorer där heltidsarbete senare i livet är mindre lämpligt. Framgången med att ändra trenden kommer genomgående att bero på hur man kan få en god balans mellan den flexibilitet som krävs av individerna och den trygghet som kan erbjudas dem.

Aktuella beräkningar talar för att om vi kan höja den verkliga pensionsåldern för män till runt 64-65 år och bibehålla den nuvarande tillväxten vad gäller den kvinnliga arbetskraftens deltagande, skulle den kommande stora ökningen av försörjningsbördan när det gäller äldre kunna utjämnas⁶. Anpassningar till bidrags/förmånssystem kommer fortfarande att vara nödvändiga i viss utsträckning. Fördelen med ett sådant ”produktivt” svar är att behovet av höjningar av bidragen och minskningar av förmånerna kan göras mycket mer lätthanterliga. Samtidigt kan det göra det möjligt för människor i övre medelåldern att på ett bättre sätt delta i samhällslivet: aktiva roller, högre status och högre livskvalitet.

Faktorerna bakom förtida pensionering är många och varierande. Förändrade tillvägagångssätt både hos arbetsgivarna och fackföreningarna i fråga om hur åldrandeproblemet skall hanteras kommer att kräva stora ansträngningar i nära samarbete med och mellan arbetsmarknadens parter. Att förändra förväntningar och attityder hos äldre arbetstagare kommer att kräva att de ges bättre möjligheter och motivation för att stanna kvar i arbetslivet. Dessutom kommer det faktum att människor arbetar längre att medföra en hel del deltidsarbeten åtminstone i början. På kort och medellång sikt skulle det vara förnuftigt för Europeiska unionen att sikta på att höja den verkliga genomsnittsåldern för utträde med två år. På medellång och lång sikt, då hela effekten av en åldrande befolkning kommer att bli tydlig, måste vi sträva efter att göra det möjligt för den stora majoriteten att arbeta längre och få den verkliga pensionsåldern att närma sig den formella.

---

⁵ Detta kan exempelvis i vissa fall gälla jordbruk: En av den gemensamma jordbrukspolitikens tillhörande åtgärder, stödordningen i gemenskapen för förtidspensionering från jordbruk genom Rådets förordning (EEG) nr 2079/92, syftar till att ge stöd åt nödvändig förnyelse, omstrukturering och förbättring av den ekonomiska livskraften bland återstående jordbruk genom att erbjuda tillräckliga inkomster för äldre jordbrukare som helt och hållet ger upp jordbruket, allt i syfte att ge yngre jordbrukare bättre förutsättningar för uppbyggnad och utveckling av jordbruk.

⁶ OECD (1998): *Maintaining Prosperity in an Ageing Society*, s. 42 och not 19 s. 113.

3.4. Att göra pensionssystemen mindre känsliga för demografiska och andra större förändringar

Det exakta sättet på vilket man uppnår hållbara pensionssystem kommer att variera från en medlemsstat till en annan med hänsyn till de skillnader som finns i de allmänna pensionssystemen samt kriterierna för berättigande till bidrag/förmåner och indexmekanismer för allmänna system. Vissa allmänna principer är emellertid klara. Regeringarna och arbetsmarknadens parter bör ta hänsyn till potentiella förmåner från åtgärder som syftar till

- att garantera den bredaste och mest jämlika inkomstgrunden för allmänna pensionssystem,
- att utveckla en hållbar blandning av pensionspelare som också stödjer varandra och som grundar sig på lagstiftning, kollektivavtal och privata överenskommelser, samt att på detta sätt garantera en bred spridning av ansvaret mellan regering, arbetsmarknadens parter och den inkomstberoende individen.
- att stärka det underförstådda kontraktet mellan generationerna genom att uppnå en sund balans i pensionssystemen mellan långsiktig ekonomisk hållbarhet, solidaritet mellan generationerna och jämlikhet mellan och inom generationerna.

3.5. Att skapa säkrare och mer gynnsamma förutsättningar för avtalspensioner

Ett antal medlemsstater har valt pensionssystem med två pelare i vilket den första pelaren tillhandahåller de grundläggande pensionerna och den andra är fonderad och syftar till att upprätthålla en viss inkomstnivå snarare än att vara inriktad på grundtrygghet. Pensionsfonder kan i hög grad dra fördel av en reell tillgång till den inre marknaden och den gemensamma valutan. En kapitalmarknad som omfattar hela EU kan bättre absorbera tillväxten i pensionsfonderna och möjliggöra en större riskspridning och högre utdelning på investeringarna för pensionsspararna. Dessutom kan en liberalare miljö för gränsöverskridande investeringar i pensionssparande bidra till utvecklingen av den europeiska kapitalmarknaden och till en ökad sysselsättning och tillväxt. Man måste utveckla ramar som gör det möjligt för pensionsfonder och den europeiska ekonomin att tillgodogöra sig dessa potentiella förmåner. Huvudfrågan är hur man skall kunna garantera säkerheten för pensionerna samtidigt som man skapar ett friare klimat för fondinvesteringar. De potentiella förmånerna från unionsomspännande regleringar och kontrollorgan måste övervägas⁷.

---

⁷ Kommissionen förbereder ett meddelande om avtalspensioner.

3.6. Att garantera en fullgod lägsta inkomst, samtidigt som hänsyn tas till den förändrade situationen i fråga om omfördelningen mellan och inom generationerna

Att garantera tillräckliga minimiresurser till de äldre förblir en viktig fråga - i synnerhet när man tar hänsyn till könsfrågan. I takt med att den europeiska befolkningen åldras, framhävs effekten av tidigare hinder för ett kvinnligt deltagande i arbetslivet. Kvinnornas relativt låga deltagande i arbetslivet, skilsmässornas effekter på pensionsförsäkringssystemen som har byggts på en modell där mannen är försörjaren i en stabil kärnfamilj, samt könsskillnader i fråga om medellivslängden kan alla bidra till ett otillräckligt socialt skydd för många äldre kvinnor. Främjandet av lika möjligheter vad gäller arbetsmarknad och socialt skydd kan väsentligt minska problemet på sikt. Men för närvarande krävs särskilda åtgärder⁸ för att kompensera för pensionssystemens ofta förekommande brister i fråga om att tillgodose behoven hos kvinnor som, vilket man måste komma ihåg, utgör majoriteten av pensionärerna⁹.

Samtidigt har en stor andel av pensionärshushållen en tillgänglig inkomst per capita som är lika hög som eller högre än den som unga barnfamiljer med två arbetande förfogar över. Vår traditionella uppfattning om fördelningsfrågan vad gäller socialt skydd – att det finns behov av att överföra fler resurser till pensionärer – är numera alltför förenklad¹⁰. Omfördelningen mellan olika grupper bland de äldre kommer att bli allt viktigare i takt med att inkomstskillnaderna mellan äldre blir större.

---

⁸ Skillnader mellan sysselsättningsnivån för män och kvinnor under deras livstid fortsätter att vara stor i vissa medlemsstater. Även om sysselsättningsnivån kan vara densamma för båda könen är det fortfarande viktigt att ta hänsyn till kvinnors större åtaganden i fråga om vård om man skall kunna garantera en jämlik täckning vad gäller pensioner. Bland annat kommer det att vara viktigt att fortsätta att öka flexibiliteten i kraven på pensionsavgifterna så att t.ex. avbrott för vård av barn kan kompenseras genom arbetstagarnas arbetsinsats totalt sett.

⁹ På grund av könsskillnader i medellivslängden utgör kvinnorna mer än två tredjedelar av pensionärerna över 75 år .

¹⁰ Överföringar mellan generationerna är mer komplicerade än vad pensionssystemen antyder. Nyligen gjorda studier visar att många äldre använder stora delar av sina besparingar för att hjälpa sina barn eller barnbarn.

- Kommissionen åtar sig genom sitt arbetsprogram för 1999 att utveckla handlingslinjer i syfte att förnya och förbättra den sociala tryggheten. Detta är förutsett att ske i form av ett meddelande om social trygghet i vilket man skulle föreslå ett nytt förfarande för samarbete på området mellan kommissionen och medlemsstaterna. En anpassning till den utmaning som åldrandet utgör kommer att vara en av ett antal viktiga frågor som kommer att tas upp inom ramen för detta nya samarbetsförfarande. Man bör vara särskilt uppmärksam på utvecklingen av åtgärder som syftar till att vända den trend som pekar mot förtida pensionering, att undersöka nya former av deltidspensionering och att göra pensionssystemen flexibla och mer hållbara.
- En viktig del av det femte ramprogrammet¹¹ inom området forskning, teknisk utveckling och demonstration kommer att tillägnas sociekonomisk forskning med fokus på de komplexa samband som råder mellan sociala utvecklingstrender, förändrade familjestrukturer, ekonomiska utveckling inklusive förändringar på arbetsmarknaden, samt mot bakgrund av strukturella, demografiska och sociala förändringar och med tanke på regionala skillnader. Dessa aktiviteter kommer att bidra till den politiska beslutsprocessen som syftar till att förbättra vår kunskap om utmaningarna och dess konsekvenser som Europa ställs inför.

---

¹¹ EGT L26 - 1 februari 1999 - Europaparlamentets och Rådets beslut nr 182/1999/EG av den 22 december 1998 om femte ramprogrammet för Europeiska gemenskapens verksamhet inom området forskning, teknisk utveckling och demonstration (1998-2002) .

4. ATT MÖTA BEHOVEN AV VÅRD OCH OMSORG GENOM HÄLSOSAMT ÅLDRADE

En garanterad tillgång till adekvat hälsovård är grundläggande för den europeiska solidaritetsmodellen. Den stora ökningen av antalet äldre och mycket gamla personer under de kommande decennierna kommer kraftigt att sätta denna princip på prov. Även om de är friskare än föregående generation av äldre, kräver äldre kvinnor och män mer och annorlunda omsorg och vård jämfört med medelålders och yngre personer. Åldrandet kommer därför att anstränga våra hälsoresurser¹². Genom en kombination av hälsofrämjande åtgärder, sundare livsstil, förebyggande av olyckor och bättre rehabilitering efter sjukdom kommer man att kunna minska behovet av utökad klinisk verksamhet och omsorg.

4.1. Fördelarna med att främja förebyggande framför botande åtgärder

Förbättringar i levnadsvillkoren och framsteg inom medicinsk vetenskap har bidragit till en längre "aktiv medellivslängd". Genomsnittsåldern vid vilken äldre personer utvecklar någon form av beroende och börjar kräva hjälp i hemmet eller övervakning ökar¹³. Främjandet av ett aktivt åldrande och andra former av sundare livsstilar i samband med ytterligare framsteg inom medicinsk vetenskap kommer sannolikt att förstärka trenden. De potentiella fördelarna på grund av den medicinska utvecklingen bör inte övervärderas. Även om ny medicinsk teknik kan minska kostnaderna i vissa fall tenderar de paradoxalt nog att öka de allmänna utgifterna när de räknas samman. Om tonvikten läggs på förebyggande strategier inklusive sundare kost och fysisk och mental aktivitet är det mer sannolikt, i fråga om den åldrande befolkningen, att detta kommer att inbringa större vinster. Ett verkligt åldersrelevant främjande av hälsan bör starta med livsstilen hos de unga och medelålders. Att byta till en sundare livsstil kan fortfarande vara viktigt för livskvaliteten även om det sker efter 65 år. Nyligen gjorda studier visar att till och med ganska små förändringar i kost och livsstil avsevärt kan förbättra hälsotillståndet hos äldre personer. Ett exempel är osteoporos - en viktig orsak till funktionshinder bland äldre kvinnor - som åtminstone delvis kan åtgärdas till låg kostnad genom kostbehandling.

4.2. Att förbättra tillgången till hälsovård för alla åldrar och för alla äldre

Ålderskriteriet används mer och mer i samband med att man ransonerar tillgången till hälsovård. Den kronologiska åldern som sådan kan med tanke på den ökande möjligheten till en lång och sund förväntad livslängd komma att bli ett mindre relevant kriterium än tidigare. Vi behöver förbättra och, om det blir nödvändigt, anpassa vårt handlings sätt vad gäller ransonerings av hälsovård.

---

¹² I synnerhet i kombination med andra faktorer såsom teknologisk utveckling, nya behandlingar och allmänna förväntningar.

¹³ OECD(1998): Maintaining Prosperity in an Ageing Society, s. 90. Samtidigt leder en längre medellivslängd till en ökning av åldersrelaterade sjukdomar såsom Alzheimers.

Det är ytterst viktigt att äldre personer inte blir nekade tillgång till de nyaste och bästa behandlingarna, endast på grund av att de har uppnått en viss ålder.

4.3. Att ge fullgod kvalitativ vård till de mycket gamla/svaga

Organisationen av vården varierar avsevärt mellan medlemsstaterna, men majoriteten av de personer som kräver ständig hjälp och vård tas överallt om hand i hemmet av make/maka eller annan släkting. Detta är ett område där jämlikhet mellan kvinnor och män när det gäller att dela ansvaret är långt ifrån uppnådd: kvinnor i åldrarna 45-65 år står för den största delen av obetald åldringsvård i hemmet. Ändå är det orealistiskt att förvänta sig att kvinnorna skall kunna fortsätta att bära denna börda i en tid när befolkningen åldras. Det är troligt att kvinnornas ökade deltagande i arbetslivet kommer att minska deras traditionella disponibilitet för att vårda äldre släktingar i hemmet när det behovet ökar. Vi måste uppnå en bättre fördelning mellan könen av den informella omsorgen och en betydande utvidgning av de formella vårdsystemens kapacitet.

Medan den informella vården kommer att fortsätta att spela en roll, kanske alltjämt en dominerande roll, kommer den formella vården att öka avsevärt. Rehabilitering, hemhjälp, hemsjukvård, anpassade hemmiljöer och långvårdsinstitutioner är några av de former som kommer att behöva utvecklas betydligt. Större användning av stödtekniker kan på ett påtagligt sätt förbättra möjligheten till oberoende och livskvalitet för äldre personer, även för allvarligt funktionshindrade. Att uppfylla dessa behov och preferenser på ett adekvat och kostnadseffektivt sätt kommer att kräva förändringar. En bättre samordning av hälsovård och sociala tjänster för att ge en "kontinuitet i vården" är viktig, inklusive eventuella steg mot en kombination av kommunala, frivilliga och privata vårdgivare, i kombination med ett bättre stöd till vårdgivande anhöriga.

Formerna för långvårds- eller omvårdnadsförsäkring, som vissa medlemsstater nyligen har infört, har accentuerat de potentiella fördelarna med ett sådant tillvägagångssätt. De problem som tas fram går utöver frågorna om hur vi skall axla bördan. Livskvaliteten för äldre personer och möjligheten att kunna bibehålla ett visst oberoende och självbestämmande även när man är svag är också väldigt viktiga. Att ge människor som är i behov av vård under lång tid den nödvändiga köpkraften och rätten att välja mellan olika vårdgivare är i detta avseende mycket viktigt.

4.4. Att främja rehabiliteringens roll och potential

Ett okomplicerat fall kan snabbt göra en självständig, aktiv äldre person till en kraftigt beroende individ med en snabbt avtagande hälsa. Tillgången till bra rehabilitering kan hjälpa till att förebygga detta. Möjligheten att hålla nere kostnaderna och förhöja livskvaliteten med en bred tillgång på rehabilitering kan inte överskattas. Det utgör ett viktigt element i inställningen till ett aktivt åldrande.

- Kommissionen kommer att särskilt beakta medicinsk och social forskning med anknytning till åldrandet i det femte ramprogrammet för gemenskapsforskning. En "nyckeldel" i detta program, med en budget på EURO 190 miljoner, är speciellt tillägnad "Den åldrande befolkningen och handikapp". Den kommer att inrikta sig på forskning inom flera grenar, teknisk utveckling och demonstration i förhållande till: processer som leder till hälsosamt åldrande vilket kommer att omfatta biologiska, psykologiska, demografiska, sociala och ekonomiska aspekter; ingrepp som leder till senareläggning av risken för och förbättrad hanteringen av handikapp; att garantera en målinriktad och resursanpassad hälso- och sjukvård för äldre; jämförande forskning inom finansiering av vård och pensioner; samt förebyggande och behandling av åldersrelaterade sjukdomar och handikapp. Denna nyckeldel hanteras i nära samband med andra vidkommande aktiviteter inom ramprogrammet såsom automatisk överföring av data inom hälsovård, utveckling av nya produkter, hjälpmedel och teknisk apparatur, hälso- och näringslära, forskning om infektionssjukdomar och socialekonomi. Man kommer att sträva efter positiva effekter av samverkan med andra vidkommande gemenskapsinstrument.
- Kommissionen ger stöd åt studier och konferenser om skillnaderna mellan medlemsstater i organisationen av formell och informell vård samt för- och nackdelarna med de olika angreppssätten.
- Enligt utkastet i meddelandet om utvecklingen av den allmänna hälsopolitiken (KOM(98)230 slutlig), betraktar kommissionen möjligheten att ägna särskild uppmärksamhet åt hälsofrågor som rör åldrandet i befolkningen när den utarbetar lämpliga folkhälsopolitiska åtgärder på gemenskapsnivå.

5. SLUTSATS: MERA LIV I ÅREN

Den ökade medellivslängden lyfter fram frågan om att ge mera liv i åren. Frågan kommer att bli allt viktigare eftersom antalet äldre människor ökar snabbt, med de stora grupperna från babyboom-generationerna som närmar sig pensionsåldern och med det explosionsartade antalet äldre som lever ett gott liv och är friska upp till 80 och 90 år.

Omfattningen av de demografiska förändringarna vid millenniumskiftet ger Europeiska unionen *möjlighet och behov* av att förändra förlegade sätt att behandla äldre personer. Både på arbetsmarknaden och efter pensioneringen finns det möjligheter att underlätta medelålders och äldre personers medverkan på ett positivt sätt. Kapaciteten hos de äldre representerar en stor reserv av resurser som fram till i dag inte erkänts eller utnyttjats tillräckligt. Tillämpliga hälso- och vårdåtgärder och tjänster kan förebygga, senarelägga och minska de äldres beroende. Dessutom kommer efterfrågan på dessa tjänster att skapa nya arbetstillfällen.

Attityder och handlingsätt som diskriminerar äldre är inte bara orättvisa utan leder också till ett slöseri med resurser. Riktiga handlingsätt och attityder kommer att ge samhället möjlighet att utnyttja äldre människors potential i mycket högre utsträckning än i dag.

Att arbeta längre är ett viktigt sätt att ge mera liv i åren. Att vara aktivt involverad i det lokala livet och samhället i allmänhet och att fortsätta att delta efter pensioneringen är ett annat.

Äldre människor är redan mycket aktiva i icke-statliga organisationer. Att involvera en mycket större del av kunniga äldre människor i frivilligt arbete skulle kunna bli ett viktigt verktyg i strategier för ett aktivt åldrande. Att engagera äldre personer i frivilliga aktiviteter i samhället innebär tredubbla fördelar. De som tar emot tjänsterna kommer att få det bättre. Äldre frivilliga får meningsfulla sociala roller, fysisk och mental stimulans från nya kontakter och en känsla av personlig tillfredsställelse och självförverkligande. Lokala tjänster kan tillhandahållas på ett mycket kostnadseffektivt sätt.

Att ge livet större innehåll under de extra åren kommer att kräva att idén om livslångt lärande även tillämpas på tiden efter pensioneringen.¹⁴ Äldre personer har kapacitet och lust att lära, vilket inte värdesätts i tillräcklig utsträckning. Att vara engagerad i mentalt stimulerande aktiviteter är viktigt för utvecklingen och bibehållandet av prestationsförmågan sent i livet. Sådana möjligheter behöver utvecklas i hög grad och även inriktas på praktiska frågor som t.ex. hantering av den nya informationsteknologin.

---

¹⁴ Ett liknande förhållningssätt tillämpas redan i gemenskapens utbildningsprogram. Inslaget av vuxenutbildning i t.ex. Sokratesprogrammet syftar till lyfta fram utvecklingen och spridningen av goda erfarenheter i detta sammanhang genom samarbete över nationsgränserna. Äldre människor utgör en målgrupp och projekt syftar till att stärka deras aktiva deltagande såsom fullvärdiga medborgare i det sociala livet.

Att förbereda sig för ett längre, mer aktivt och bättre liv, arbeta längre, utnyttja pensionen gradvis och ta tillfället i akt att delta aktivt efter pensioneringen är de bästa sätten att garantera största möjliga oberoende och självbestämmande under ålderdomen. Detta är sant även när man står inför en nedsatt förmåga och ökat beroende.

Alla generationer har något att vinna på förändringar som gör det möjligt för och motiverar äldre personer att bli och förbli mer aktiva. Att skapa stimulerande strukturer kan motivera ett större antal äldre personer att välja ett aktivt åldrande och på detta sätt minska sitt beroende och sin oförmåga. Detta skulle hjälpa till att förlika äldre individers tydliga önskemål att leva ett långt och gott liv med samhällets rättmätiga omsorg om att minska kostnaderna för en åldrande befolkning.

Att utveckla goda handlingsätt för ett aktivt åldrande i livets olika faser kommer att kräva en medverkan från alla håll. Kommission uppmanar intresseorganisationer, arbetsmarknadens parter, statliga myndigheter och individuella medborgare att medverka i ansträngningarna att skapa solida grunder för att invånarna i Europa under det kommande århundradet skall kunna åldras på ett bra sätt.

- Kommissionen åtar sig att förenkla samarbetet mellan och med medlemsstaterna genom lämpliga åtgärder som svar på den utmaning som en åldrande befolkning utgör.
- Kommissionen ger stöd åt studier om de olika stadierna och faktorerna som ingår i strategin för ett aktivt åldrande. Vissa av dessa kan komma att bli praktiska handböcker för att hjälpa medlemsstaterna i deras sökande efter strategier för lämplig anpassning till åldrandet.
- Kommissionen åtar sig att vidareutveckla möjligheterna för nya och övergripande handlingsprogram inom gemenskapen, grundade på artiklarna 13, 129 och 137 i EG-fördraget, ändrat genom Amsterdamfördraget, i enlighet med vilka äldre personer kan skyddas när de utsätts för diskriminering, arbetslöshet eller socialt utanförskap.

Särskilda EU-aktiviteter med anledning av att 1999 är det internationella året för de äldre

Som en del av sina förberedande åtgärder i anslutning till artiklarna 13 och 137 ger kommissionen stöd åt följande former av insatser som skall gynna de äldre under 1999:

- åtgärder för genomförande inom ramen för FNs internationella år för de äldre på teman om de äldres situation på arbetsmarknaden; deras roll i samhället; främjande av solidaritet inom generationerna.
- åtgärder för att stödja och främja de uppgifter som innehas av intresseorganisationer, föreningar och nätverk som arbetar för äldre personer och som deltar i genomförandet av dessa mål,
- åtgärder för att främja ett fullt medborgarskap, deltagande och lika möjligheter för äldre människor,
- kommissionen avser att publicera en inbjudan att lämna förslag och medföljande riktlinjer för potentiella sökande under våren 1999.

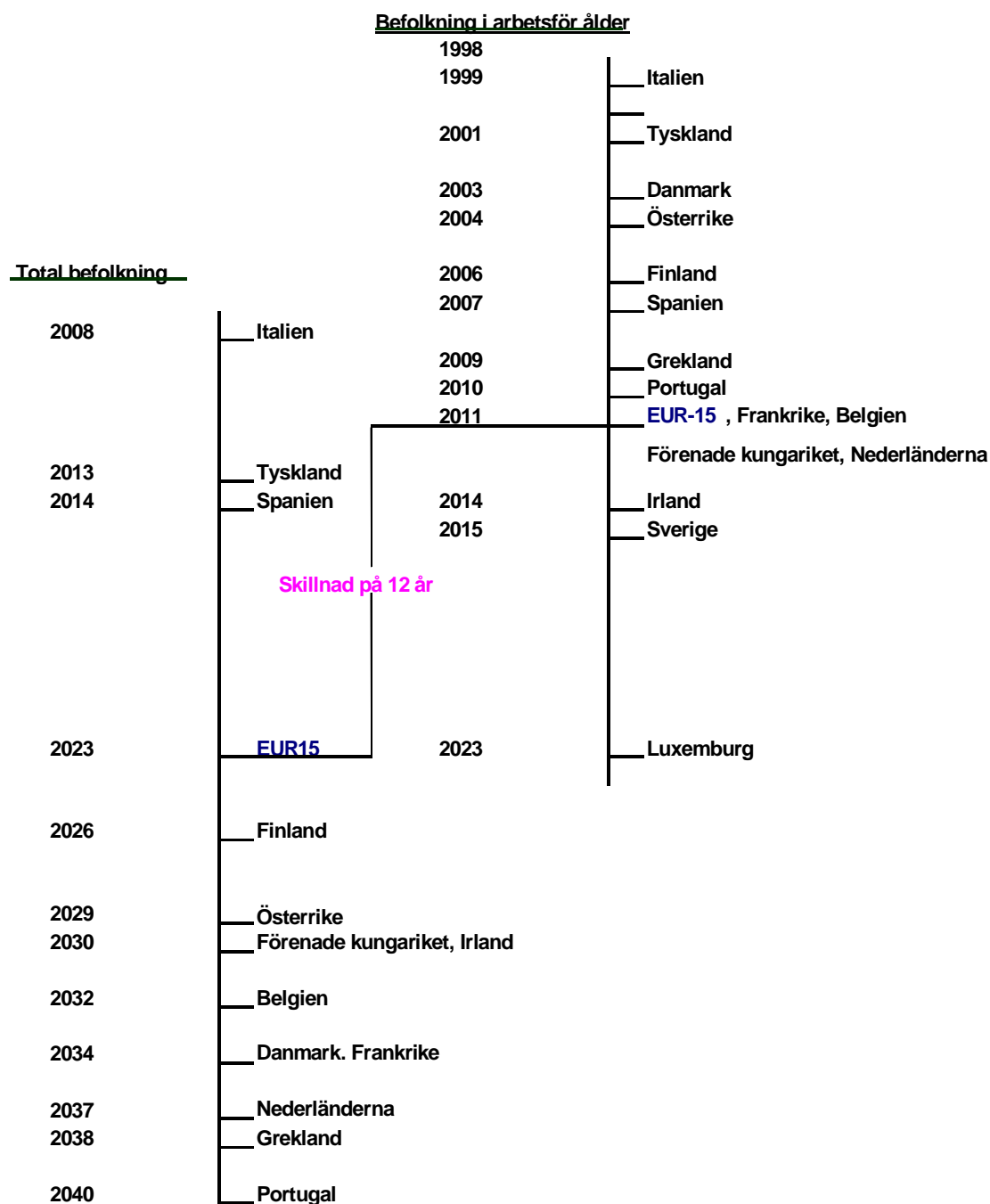
I det följande återfinns mer specifika exempel på aktiviteter som Kommissionen avser att stödja under 1999:

- ✓ *Bildandet av ett europeiskt forum för äldre.* Syftet är att underlätta och främja samarbete och samordning mellan paneuropeiska intresseorganisationer som samlar äldre personer och att förbättra insamling och spridning av information om åldrande och äldre människors angelägenheter.
- ✓ *Ett mindre Utbytesprogram för äldre frivilliga* för att kunna komma till Bryssel och arbeta på Europeiska forumet för äldre under en period på 3-6-månader.
- ✓ *Sammankallande av en större konferens* om handlingslinjer rörande äldre personer under hösten 1999 i Bryssel i syfte att avrunda det Internationella året för de äldre och för att föra den samlade nyttan av insatserna vidare in i nästa årtusende.
- ✓ *Opinionsmätning utförd av Euro-barometer* om åldrande och äldre personer.

6. BILAGA: TABELLER OCH DIAGRAM

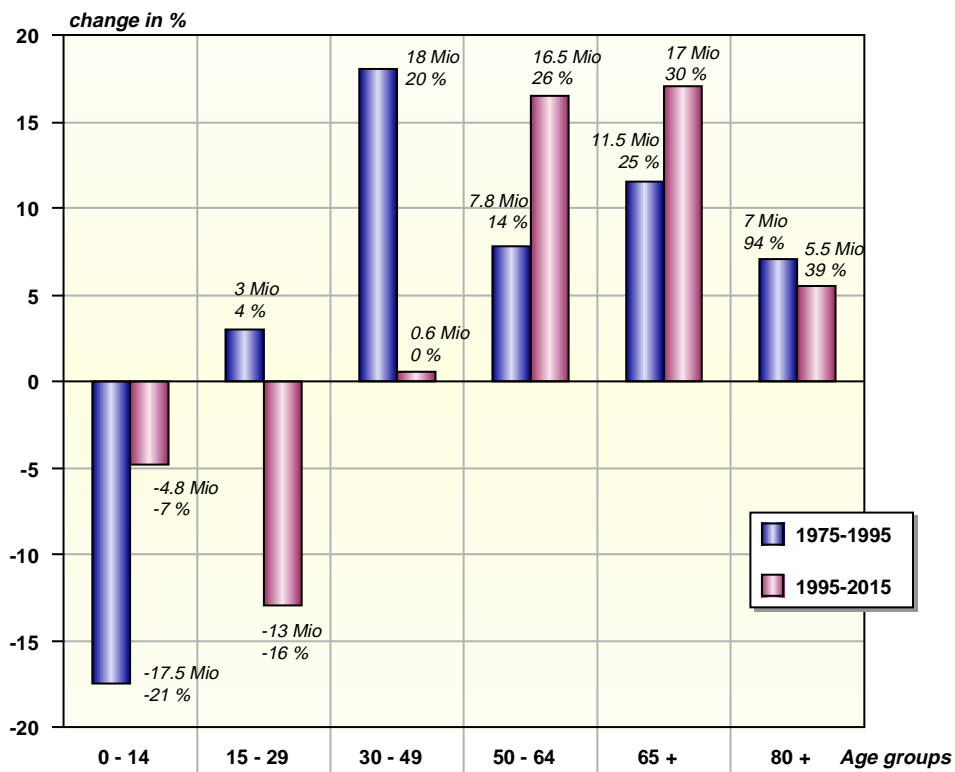
Diagram 1:

Första kalenderåren för den totala och den arbetsföra befolkningens tillbakagång inom EU och medlemsstaterna (Eurostat demografiska baseline scenario)

Diagram 2: Demografisk förändring i de huvudsakliga åldersgrupperna
En jämförelse mellan 1975-95 och 1995-2015

Källa: Observationer fram till 1995, Eurostats base line scenario för perioden 1996-2015

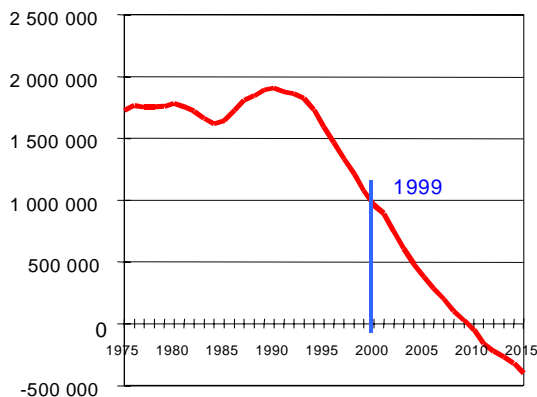
Tabell 1: Sysselsättningsnivå för grupperna 55-59 och 60-64 år - 1997

Källa: Labour force survey, EUROSTAT

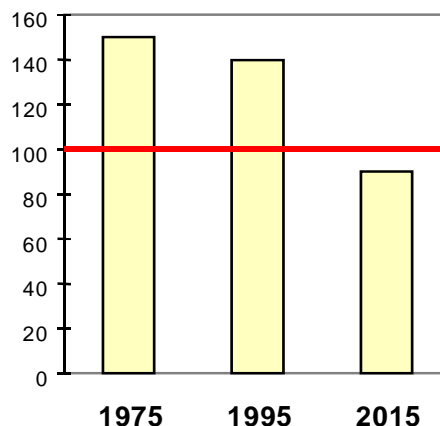
Totalt	AT	BE	DE	DK	ES	FI	FR	GR	IE	IT	LU	NL	PT	SE	UK	EUR15
55-59	41.3	33.5	53.2	67.8	42.9	50.1	47.9	50.1	46.8	35.9	35.5	46.9	54.0	74.4	59.4	49.3
60-64	10.6	10.8	18.6	32.9	25.7	18.5	10.7	32.2	33.1	18.1	10.8	13.7	39.5	46.5	36.7	22.2
55-64	28.5	22.0	38.2	51.4	33.5	35.7	28.9	40.7	40.3	27.3	23.7	31.4	46.8	61.6	48.5	36.3
Män																
55-59	59.4	46.8	62.9	77.5	64.9	51.7	55.4	72.3	66.7	52.0	54.2	62.0	65.7	76.5	68.6	61.5
60-64	13.1	17.6	26.8	41.5	38.3	20.9	11.0	46.4	49.4	29.6	14.6	20.8	50.3	48.8	47.6	30.7
55-64	40.5	32.2	47.6	61.0	50.6	37.9	33.0	59.0	58.6	41.5	35.5	43.0	58.2	64.0	58.6	47.0
Kvinnor																
55-59	23.8	20.7	43.2	57.0	22.3	48.5	40.7	29.5	26.2	20.6	17.3	31.6	43.7	72.2	50.4	37.2
60-64	8.3	4.5	10.8	24.1	14.5	16.3	10.5	19.9	16.8	8.1	7.2	6.9	30.3	44.3	26.3	14.4
55-64	17.3	12.4	28.9	41.2	18.0	33.6	25.1	24.4	21.7	14.4	12.5	19.8	37.0	59.3	38.7	26.1

Diagram 3: Balans mellan inkommande och utgående flöden av befolkningen i arbetsför ålder

Balans mellan grupper i åldrarna 20-29 och 50-64

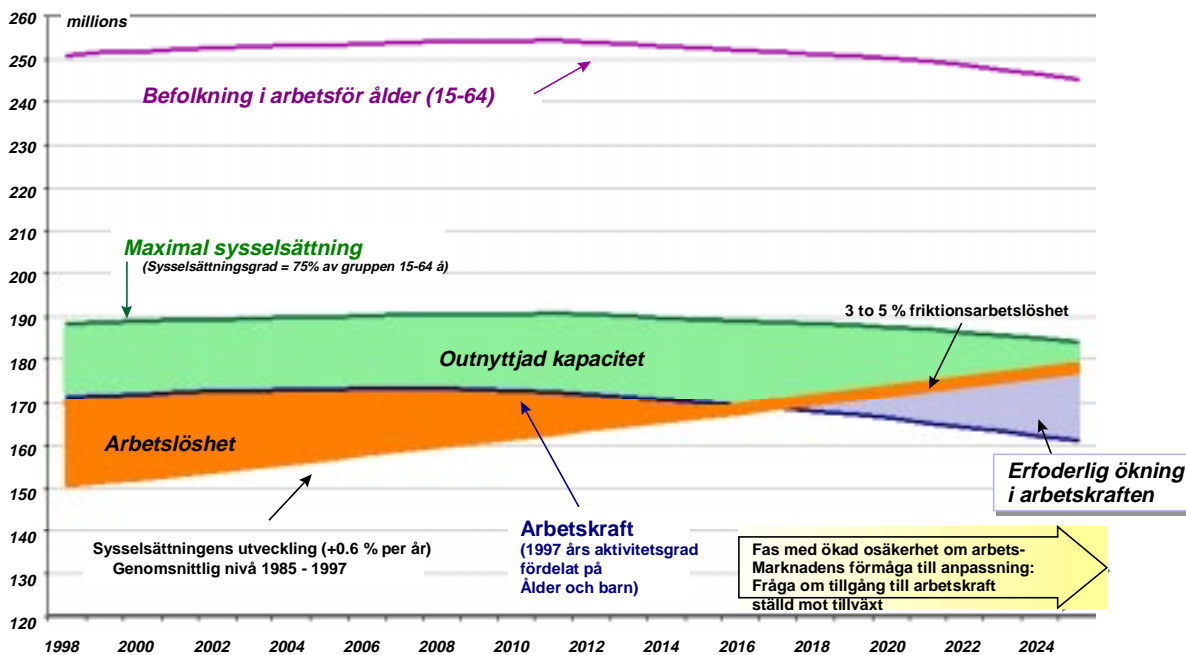

Antal inkommande per 100 avgångar

Källa: Eurostat: Observationer till 1995, demografiska base line-scenariot för perioden 1996-2015

Diagram 4: Interaktion mellan demografiska trender, sysselsättning och tillväxt EUR15 period 1998-2025

Källa: Eurostats demografiska base line-scenario samt Labour Force Survey